

Muzikos mokyklų pedagogų profesinės nuostatos kaip perspektyvinio muzikinio ugdymo projekcija

Giedrė GABNYTĖ

Lietuvos muzikos ir teatro akademija

Jūratė DAUGĖLIENĖ

Šiaulių universitetas

ANOTACIJA. Straipsnyje gilinamasi į neformalaus muzikinio ugdymo įstaigose – muzikos mokyklose – dirbančių pedagogų (N = 367) profesines nuostatas, kurių raiška nūdienos edukacinėje erdvėje iš dalies atspindi muzikinio ugdymo praktiką ir gali turėti įtakos muzikinio ugdymo perspektyvai. Anketinės apklausos rezultatai atskleidė vyraujančias nuostatas į muzikinio ugdymo tikslus, atliekamo repertuaro išbaigtumą ir perfekciją, rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbą, edukacinėje praktikoje naudojamus metodus, tradicinį ir šiaurietiškus mokymo poreikius atitinkančią repertuarą.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI:

neformalusis muzikinis ugdymas, pedagogų profesinės nuostatos, muzikinio ugdymo turinys.

Įvadas

Tyrimo problema, aktualumas. Atlikti tyrimai rodo, kad šiaurietiško ugdymo erdvėje, kintant edukacinėms paradigmoms, vis dar vangiai kinta muzikinis ugdymas (Kriščiūnaitė ir kt. 2011; Gabnytė 2011; Gabnytė, Strakšienė 2012; Piličiauskas 2005; Daugėlienė, Strakšienė, Deveikytė 2010 ir kt.). Ugdyme, kuris tebeorientuotas į pasirenkančius muziko profesionalo profesiją, gausu perfekcionistinio profesionalizmo, pasireiškančio technologinių pratybų imlumumu, meninio išbaigtumo, tobulybės siekiniais. Neatmestina, jog pastarąjį procesą iš dalies lemia šiuo metu muzikos / meno mokyklose dirbančių pedagogų profesinė motyvacija, išsilavinimas, požiūris į muzikinį ugdymą, asmeninių kompetencijų gilinimą, ugdymo inovacijas, etc. Išryškėja minėtų ugdymo proceso dalyvių – pedagogų – profesinių nuostatų diagnostikos poreikis. Šios nuostatos leistų įvardyti vykdomo muzikinio ugdymo problemas, padėtų pasirinkti pozityviai ir negatyviai ugdymo praktiką veikiančius veiksniai, atskleistų muzikinio ugdymo inovacijų diegimo, plėtros sąlygas. Pedagogų nuostatų tema nėra nauja, ji gana plačiai aptarta lietuvių ir užsienio autorių edukologiniuose darbuose (Maisonneuve 1973; Ruškus, Merkys 1999; Ruškus 2000; Gribačiauskas 2003; Šaparnis 2000), tačiau beveik netyrinėta muzikinio ugdymo kontekste. Vyraujančios pedagogų nuostatos muzikinio ugdymo

mo turinio ir formų aspektu – vaizdinga šiandienos ugdymo iliustracija bei informacijos šaltinis, naudingas projektuojant muzikinio ugdymo perspektyvą.

Tyrimo objektas: muzikos mokyklų pedagogų profesinės nuostatos. **Tyrimo tikslas:** ištirti muzikos mokyklų pedagogų profesinių nuostatų raišką edukacinių paradigmu kaitos kontekste.

Tyrimo uždaviniai – atskleisti vyraujančias pedagogų nuostatas į muzikinio ugdymo tikslus; atliekamo repertuaro išbaigtumą ir perfekciją; rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbą; edukacinėje praktikoje naudojamus metodus; tradicinį ir šiandieninius mokinio poreikius atitinkantį repertuarą.

Tyrimo metodologijos pagrindimas

Konstruojant muzikos mokyklų pedagogų profesinių nuostatų diagnostinio tyrimo instrumentą buvo remtasi J. Ruškaus (2000), G. Merkio (1999), E. Gribačiausko (2003), D. Strakšienės (2001, 2009) mokslinėmis studijomis ir jose taikyta metodika. Pedagogų profesinėms nuostatomis atskleisti buvo sudaryti keturi savarankiški, tačiau tuo pat metu ir tarpusavyje susiję diagnostiniai blokai: *Profesinė motyvacija, Kompetencijų atitiktis darbo pobūdžiui raiška, Nuostata į muzikinio ugdymo turinį ir formas, Nuostata į muzikinio ugdymo inovacijas*. Kiekvieną bloką sudarė diagnostinės skalės, apėmusios tam tikras pedagogų nuostatas išreiškiančius teiginius (respondentams pateikta per 170 teiginių uždaro tipo klausimyne). Respondentai turėjo įvertinti kiekvieną teiginį, pasirinkdami labiausiai tinkamą atsakymo variantą. Sudarant anketą naudota Likert'o skalės metodika: penkių pakopų atsakymų formatai su neutralia vidurine kategorija. Gauti tyrimo rezultatai buvo apibendrinti taikant statistikos tyrimo duomenų analizę, empiriniai duomenys apdoroti SPSS kompiuterine programa (*Statistical Package for Social Science*).

Nuostatomis į muzikinio ugdymo turinį ir formas tirti buvo sukonstruota 11 diagnostinių skalių (tyrimo rezultatų analizėje išsamiau bus aptartos *Atliekamo repertuaro išbaigtumo ir perfekcijos, Rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbos muzikavimo proceso kokybei, Metodų konservatyvumo, Tradicinių muzikinės meninės mokinio veiklos būdų pamokoje, Alternatyvių muzikinės meninės mokinio veiklos būdų pamokoje, Tradicinio repertuaro ir Šiandieninius mokinio poreikius atitinkančio repertuaro* diagnostinės skalės), kuriomis siekta atskleisti muzikos pedagogų požiūrį į muzikinį ugdymą plačiąja prasme ir į konkrečius su ugdymu susijusius aspektus. Ištirtos vyraujančios pedagogų nuostatos muzikinio ugdymo tikslų, naudojamų ugdymo metodų, rankų / kūno nustatymo ir pagrindinių grojimo įgūdžių formavimo svarbos, atliekamo repertuaro, tradicinių ir alternatyvių mokinio veiklos būdų pamokoje atžvilgiu.

Tyrimo eiga ir rezultatai

Lietuvos muzikos / meno mokyklų pedagogų profesinių nuostatų tyrimas buvo atliekamas 2013 m. vasario – balandžio mėnesiais. Anketiniame tyrime dalyvavo 367 įvairių Lietuvos muzikos / meno mokyklų skirtingų instrumentinių disciplinų mokytojai (iš viso išplatinta 480 anketų). Gauti rezultatai rodo, jog tyrimo imtis atitinka demografines tendencijas ir visiškai atspindi muzikos pedagogų bendruomenės įvairovę, vadinasi, atitinka diagnostinio tyrimo reikalavimus. Išsamesni respondentų demografiniai duomenys pateikiami 1-oje lentelėje.

1 lentelė. Apklausoje dalyvavusių respondentų demografiniai duomenys (N = 367)

Lytis	Gyvenamoji vieta	Pedagoginė kvalifikacija	Pedagoginis stažas
Vyrai – 25,6 %	Vilnius – 30,8 %	Mokytojas – 18,5 %	Iki 5 metų – 6,8 %
Moterys – 4,4%	Kaunas – 11,7 %	Vyr. mokytojas – 41,8 %	5–10 metų – 10,9 %
	Klaipėda – 10,6 %	Mokytojas metodininkas – 34,3 %	11–20 metų – 24,5 %
	Šiauliai – 9,3 %	Mokytojas ekspertas – 5,4 %	21–30 metų – 30,2 %
	Panevėžys – 5,4 %		Daugiau kaip 30 metų – 27,6 %
	Kt. miestai – 32,2 %		
Iš viso 100 %			

Vienas profesinių nuostatų tyrimo uždavinių – apibendrinti pedagogų nuostatas nūdienos muzikinio ugdymo tikslų atžvilgiu, kitaip tariant, kokius ugdymo tikslus pedagogai laiko svarbiausiais. Nuodugniai šio aspekto analizei pasitelktos keturios ugdymo tikslų formulotės, kurios atrinktos remiantis muzikinio ugdymo tikslus interpretuojančių mokslininkų įžvalgomis (Suzuki 1990; Казановская 2012; Shuayb ir O'Donnell, žr. Hennessy 2012; Винокурова 2008, etc.) bei subjektyvia hipotetine tyrėjų pozicija apie vyraujančių tikslų nūdienos edukacinėje praktikoje raišką. Respondentų buvo paprašyta muzikinio ugdymo tikslus įvertinti pagal svarbą: A – *atliekamo repertuaro išbaigtumas ir perfekcija*; B – *domėjimosi muzika skatinimas*; C – *meninės saviraiškos galimybė*; D – *asmenybės turtinimas ir branda*. Anketoje pateiktus muzikinio ugdymo tikslus įvertino 365 respondentai, 2 respondantai šios užduoties neatliko. Sudarant muzikinio ugdymo tikslų reitingo skalę buvo hipotetiškai postuluojama, jog šiandien pedagogams edukacinėje erdvėje išskirtinai yra svarbūs atliekamo repertuaro išbaigtumas ir perfekcija. Tad, tikėtina, kai kurių pedagogų tai galėtų būti traktuojama ir kaip svarbiausias muzikinio ugdymo tikslas. Nustatyta, kad *atliekamo repertuaro išbaigtumą ir perfekciją* (A) pagrindiniu

muzikinio ugdymo tikslu laiko tik 62 respondentai. Daugumai mokytojų svarbiausias muzikinio ugdymo tikslas yra *domėjimosi muzika skatinimas* (B) – tai patvirtino 144 respondentai. Trečdalis apklaustųjų (115 respondentų) reitingo viršūnėje įkurdino *asmenybės turtinimą ir brandą* (D), 44 respondentai mano, jog svarbiausias muzikinio ugdymo tikslas – *meninės saviraiškos galimybė* (C). Įdomu tai, kad respondentų reitinguoti muzikinio ugdymo tikslai sudarė labai įvairias tarpusavio kombinacijų sekas, iš viso – 24. Būdingiausia jų DBCA – *asmenybės turtinimas ir branda; domėjimosi muzika skatinimas; meninės saviraiškos galimybė; atliekamo repertuaro išbaigtumas ir perfekcija* – paminėta 40 respondentų sudarytuose reitinguose.

Nuostatos į atliekamo repertuaro išbaigtumą ir perfekciją tirtos ir naudojant kiekybinę priemonę. Buvo sukonstruota *Atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos* diagnostinė skalė, kurioje naudoti šį muzikinio ugdymo tikslą atspindintys teiginiai (*pamokoje daugiausia dėmesio skiriu muzikavimo procesui, išbaigtas rezultatas – antraeilis dalykas, meniškai turtinga kūrinio interpretacija – vienas svarbesnių muzikinio ugdymo tikslų...*). Nustatyta, jog atliekamo repertuaro išbaigtumui, perfekcijai pritaria 52 % respondentų, 43,1 % pritaria iš dalies. Pastarąjį rezultatą palyginę su muzikinio ugdymo tikslų reitingo rezultatais galime teigti, jog jis ganėtinai prieštaringas: dauguma pedagogų minėto ugdymo tikslo nelaiko svarbiausiu, tačiau patys sau prieštaraudami vienbalsiai pritaria atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos edukacinėje praktikoje reikšmei. *Regresinės analizės** metodu buvo atskleisti pastarąją nuostatą veikiančių veiksnių statistiniai ryšiai. Nustatyta, jog teigiamai nuostatai į atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos edukacinėje praktikoje svarbą labiausiai turi įtakos konkurencinė aplinka ir profesinių kompetencijų ugdymo svarba. Kaip ir tikėtasi, edukacinėje praktikoje šie veiksniai tarpusavyje glaudžiai susiję. Veikiami konkurencinės aplinkos pedagogai priversti siekti pavyzdinio, meniškai prasmingo ugdymo rezultato, o tai neįmanoma be išugdytų mokinio profesinių mokėjimų. Neatsitiktiniais tokios realybės komponentais tampa ir dar keletas atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos svarbai ugdyme statistiškai reikšmingų veiksnių, tokių kaip edukacinio autoritarizmo bendraujant su mokiniais apraiškos, rankų / kūno nustatymo svarba muzikavimo proceso kokybei, tradicinis repertuaras, metodų konservatyvumas. Antroje lentelėje pateikiami minėtų veiksnių poveikį atskleidžiantys regresinės analizės rezultatai.

* Regresinė analizė – ryšio tarp vieno ar daugiau kintamųjų ir vieno priklausomo kintamojo analizės metodas.

2 lentelė. Veiksnių poveikis atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos svarbai. Regresinės analizės* rezultatai (N = 367)

Veiksnių pavadinimas	Standartizuotas koeficientas beta**	t***	Statistinis reikšmingumas (p)****
Edukacinio autoritarizmo bendraujant su mokiniais apraiška	0,102	2,038	0,042
Konkurencinė aplinka	-0,198	-4,234	0,000
Rankų / kūno nustatymo svarba muzikavimo proceso kokybei	0,115	2,290	0,023
Tradicinis repertuaras	0,164	3,116	0,002
Metodų konservatyvumas	0,128	2,583	0,010
Profesinių kompetencijų gilinimo svarba	0,272	5,225	0,000

Statistikos terminų paaiškinimas: *nepriklausomo kintamojo poveikis priklausomam kintamajam; **įtakos stiprumas; ***įtakos reikšmingumas; ****(p) reikšmė (statistinis reikšmingumas) – tikimybė, kad gauta statistinio kriterijaus išvada nėra atsiradusi dėl atsitiktinių duomenų. Statistiniai įverčiai, netenkinantys sąlygos $p \geq 0,05$, traktuoti kaip nepagrįsti (Čekanavičius, Murauskas 2006).

Buvo tirtas dar vienas ugdymo turinio ir formų aspektas – *nuostatos į rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbą* – muzikavimo proceso kokybei. Tam tikslui naudota *Rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbos muzikavimo proceso kokybei* diagnostinė skalė. Kaip ir tikėtasi, pastarojo aspekto procentiniai įverčiai patvirtino keltą hipotezę – edukacinėje praktikoje vyrauja vienareikšmiškai teigiama šios nuostatos raiška. Diagnostiniai teiginiai (*tik tvarkingas, išbaigtas rankų / kūno nustatymas leis ugdytiniui mėgautis muzika ir muzikavimu / sudėtinga patirti tikrą muzikavimo džiaugsmą, jei stinga profesionalių grojimo įgūdžių...*) padėjo išsiaiškinti, jog rankų / kūno nustatymas, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimas siekiant muzikavimo proceso kokybės yra svarbus 70,3 % pedagogų, iš dalies svarbus – 26,7 %. Hipotetiškai postuluota, jog egzistuoja ir tam tikrų veiksnių visuma, galinti veikti šią nuostatą. Trečioje lentelėje pateikti hipotetinio regresinės analizės modelio rezultatai rodo, jog rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimo svarbos nuostatai statistiškai reikšmingi penki veiksniai. Akivaizdu, teigiamai išreikšta nuostata į rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimo svarbą ugdymo proceso kokybei radosi pastarųjų veiksnių fone. Tai reiškia, jog minėti veiksniai yra kasdienės pedagogo edukacinės praktikos dalis: pedagogui rūpi mokinio profesinės kompetencijos, tad klasėje atliekamas tik tradicinis repertuaras, siekiama pavyzdinės jo interpretacijos, taigi, ugdyme galimos ir edukacinio autoritarizmo apraiškos.

3 lentelė. Nuostatos į rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimo svarbos muzikavimo proceso kokybei ir jai įtakos turinčių veiksnių tarpusavio ryšiai. Regresinės analizės rezultatai (N = 367)

Veiksnių pavadinimas	Standartizuotas koeficientas beta	t	Statistinis reikšmingumas (p)
Edukacinis autoritarizmas	0,119	2,445	0,015
Tradicinis repertuaras	0,253	4,855	0,000
Tradiciniai muzikinės meninės veiklos būdai pamokoje	0,177	3,663	0,000
Atliekamo repertuaro išbaigtumas, perfekcija	0,112	2,182	0,030
Profesinių kompetencijų gilinimo svarba	0,109	2,042	0,042

Nėra netikėta, kad šios nuostatos formavimuisi įtaką daro respondentų duomenų demografinės tendencijos. Bene akivaizdžiausia, kad šiai nuostatai labiausiai pritaria daugiau nei 30 metų darbo stažą turintys pedagogai ($p = 0,022$). Tokį rezultatą lemia dešimtmečius vyraujantis požiūris edukacinę praktiką sieti tik su profesiniu ugdymu: jei mokinys muzikuoja, jis turi būti mokomas laikantis griežtų instrumentinio ugdymo standartų. Aiškinantis pritarimo šiai nuostatai raišką pedagoginės kvalifikacijos aspektu, išryškėjo mokytojo metodininko kvalifikaciją turinčių pedagogų grupė. Šioje grupėje užfiksuotas didžiausias pritarimas minėtai nuostatai ($p = 0,002$). Apibendrinant galima teigti, jog edukacinėje praktikoje rankų / kūno nustatymui bei pagrindinių įgūdžių formavimui skiriamas išskirtinis dėmesys. Neatmestina, kad šiuos elementus ugdyme traktuojant kaip esminius, neišvengiama atliekamų pratybų monotoniškos, „muštro“ elementų, nuskurdinamas muzikavimo procesas, o tai neabejotinai gali slopinti mokinio poreikį dalyvauti muzikinėje veikloje.

Reikšmingas muzikinio ugdymo turinio ir formų aspektas – **nuostatos į edukacinėje praktikoje naudojamus metodus**. Šiam aspektui tirti buvo naudota *Metodų konservatyvumo skalė*, tyrėjos nuomone, turėjusi hipotetiškai atspindėti šiandien edukacinėje praktikoje naudojamų metodų bruožus (*tradiciniai mokymo būdai dažnai mokinį visiems laikams „atbaido“ nuo muzikos ir muzikavimo / pedagogo darbe svarbiausia stabilumas, naujų metodų bandymai sukeltų sumaištį, neigiamai paveiktų siekiamus rezultatus...*). Nustatyta, kad konservatyvių bruožų turintiems metodams pritaria ir savo darbe naudoja 61 % pedagogų. Analizuojant nuostatų į metodų konservatyvumą ir edukacinių veiksnių priklausomybės ryšius nustatyta, kad nuostata į naudotinus metodus labiausiai priklauso nuo to, kaip pedagogas vertina įvairių mokinio kompetencijų plėtros būtinybę. Taip pat išsiaiškinta, kad metodų konservatyvumui turi įtakos tradiciniai muzikinės meninės mokinio veik-

los būdai pamokoje, atliekamo repertuaro išbaigtumas, perfekcija. Minėtos nuostatos ir edukacinių veiksnių ryšiai atsispindi regresinės analizės rezultatų 4-oje lentelėje.

4 lentelė. Nuostatos į metodų konservatyvumą ir jai įtakos turinčių veiksnių ryšiai. Regresinės analizės rezultatai (N = 367)

Veiksnių pavadinimas	Standartizuotas koeficientas beta	t	Statistinis reikšmingumas (p)
Tradiciniai muzikinės meninės mokinio veiklos būdai pamokoje	0,134	2,655	0,008
Atliekamo repertuaro išbaigtumas, perfekcija	0,168	3,294	0,001
Profesinių kompetencijų gilinimo svarba	0,122	2,292	0,022
Asmeninių kompetencijų lavinimo stygius	0,162	2,938	0,004
Edukacinių kompetencijų lavinimo stygius	0,188	3,543	0,000

Galime teigti, jog kuo labiau nepritariama kompetencijų plėtrai, tuo ugdymo erdvėje formuojasi palankesnės konservatyvių metodų taikymo sąlygos. Šias priežastines edukacinių veiksnių / nuostatų įtakos konservatyviems metodams rasti galime vertinti viena-reikšmiškai: nūdienos muzikiniame ugdyme pedagogų naudojamas strategijas, metodus iš dalies lemia ugdymo turinio specifiškumas – kuo jis labiau nulemtas tradicijų, tuo jam perteikti naudojamos konservatyvesnės metodinės priemonės.

Tiriant dar vieną muzikinio ugdymo turinio ir formų aspektą – *nuostatas į tradicinius ir alternatyvius muzikinės meninės mokinio veiklos būdus pamokoje* – buvo sukonstruotos *Tradicinių muzikinės meninės mokinio veiklos būdų pamokoje* ir *Alternatyvių muzikinės meninės mokinio veiklos būdų pamokoje* diagnostinės skalės. Naudojant antrąją buvo gilintasi į tai, kaip mokytojas vertina alternatyvių veiklos būdų naudą, kiek ši veikla, mokytojo manymu, būtų prasminga ir naudinga ugdytiniui (*gebėjimas skaityti „iš lapo“ mokiniui padeda orientuotis bet kokiam natų tekste / gebėjimas groti „iš klausos“ mokiniui atveria plačias muzikavimo, saviraiškos erdves...*). Gauti rezultatai rodo, jog pedagogai vienbalsiai pritaria alternatyviems muzikinės meninės mokinio veiklos būdams pamokoje. Vadinasi, neprieštaraujama galimybei pamokoje mokinį mokyti improvizuoti, skaityti „iš lapo“, groti „iš klausos“. Įdomu tai, kad šiai nuostatai opozicinė nuostata į tradicinius muzikinės meninės mokinio veiklos būdus pamokoje tarp pedagogų taip pat pakankamai dažna. Nustatyta, kad tradicinių muzikinės meninės mokinio veiklos būdų pamokoje naudojimui pritaria daugiau kaip 60 % respondentų (*gebėjimo improvizuoti nauda mokiniui – abejotina / skaitymo „iš lapo“ įgūdžiai formuojami savaime, be papildomų pastangų...*). Šios ugdymo nuostatos raiška akivaizdi ir logiška: jei pamokoje mokytojas

naudoja tradicinius muzikinės meninės mokinio veiklos būdus, tikėtina, jiems ir pritaria. Vadinasi, pedagogai pritaria kitokiems nei įprasta mokinio muzikinės meninės raiškos būdams, tačiau edukaciniame procese mokinio veiklą sieja su tradiciniais. Nuostatų į alternatyvius ir tradicinius mokinio veiklos būdus pamokoje raiška pavaizduota 5-oje lentelėje.

5 lentelė. Nuostatų į alternatyvius ir tradicinius muzikinės meninės mokinio veiklos būdus pamokoje palyginimas (N = 367)

Alternatyvūs muzikinės meninės mokinio veiklos pamokoje būdai		Tradiciniai muzikinės meninės mokinio veiklos pamokoje būdai		
N	%		N	%
–	–	Nepritariu	133	36,2
73	19,9	Iš dalies pritariu	213	58
294	80,1	Pritariu	21	5,8
367	100	<i>Iš viso</i>	367	100

Ieškant šios nuostatos priklausomybės nuo demografinių respondentų duomenų, atskleistas šių nuostatą formuojantis lyties veiksnys: tradiciniams muzikinės meninės mokinio veiklos būdams pamokoje daugiau pritarė vyrai ($p = 0,039$). Minėtai nuostatai turi įtakos ir įgyta specialybė: tradiciniams mokinio muzikinės meninės veiklos būdams pamokoje labiau pritaria pedagogai, įgiję pučiamųjų instrumentų mokytojo profesiją ($p = 0,033$). Apibendrinami nuostatos į tradicinius ir alternatyvius muzikinės meninės mokinio veiklos būdus pamokoje raišką galime teigti, jog pedagogų nuomonė šiuo klausimu gana prieštaringa: savo darbe mokytojai linkę pritari ir praktikuoti tradicinius mokinio veiklos būdus pamokoje, tačiau entuziastingiau pritaria alternatyvių būdų galimybei.

Paskutinis nagrinėtas muzikinio ugdymo turinio ir formų aspektas – **nuostatos į tradicinį ir šiuolaikinius mokinio poreikius atitinkantį repertuarą**, kuriam tirti naudotos *Tradicinio repertuaro* ir *Šiuolaikinius mokinio poreikius atitinkančio repertuaro* skalės. Žinia, šiuolaikinėje edukacinėje praktikoje yra įprasta į mokinio repertuarą įtraukti tam tikrus privalomus žanrus. Taigi buvo daryta prielaida, jog kintant visuotinai pripažintiems muzikinio ugdymo paradigmoms, pedagogų nuostatos nesikeičia. Nuostatos į tradicinio repertuaro naudojimą raiška tyrėjų nenustebino: tradiciniam repertuarui pritaria ir pripažįsta praktikoje jį naudojantys beveik 90 % respondentų, tačiau vyraujančių nuostatų raiška į šiuolaikinius mokinio poreikius atitinkantį repertuarą buvo visiškai netikėta. Nustatyta, kad šiuolaikinius mokinio poreikius atitinkančiam repertuarui pri-

taria daugiau respondentų nei pritariančių tradiciniam repertuarui. Toks rezultatas iš tiesų labai prieštaringas, kadangi šiai nuostatai tirti naudotos diagnostinės skalės teiginiai atspindi ne tik asmeninį požiūrį, bet ir egzistuojančią ugdymo realybę (*visada atsižvelgiu į mokinio norus / kūrinių mokinio repertuarui paprastai ieškau internete*). Taigi vienareikšmiškai teigti, jog edukacinėje praktikoje vyrauja tradiciniam repertuarui pritarianti nuostata – nebūtų korektiška. Įdomu tai, jog nepasitvirtino kelta hipotezė apie galimą mokyklos vadovo įtaką formuojantis pritarimui ugdyme naudoti tradicinį repertuarą. O minėtos nuostatos ir atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos veiksnio priežastinis ryšys, kaip prognozuota, egzistuoja ir yra pagrįstas statistika ($p = 0,000$). Statistiškai patikimas ryšys fiksuotas tarp analizuojamos nuostatos ir profesinių kompetencijų ugdyme svarbos ($p = 0,000$). Reiškia, gilinant profesines kompetencijas į mokinio atliekamą repertuarą būtina įtraukti tradicinių žanrų kūrinius. Logiška: kuo labiau pritariama šių kompetencijų plėtrai, tuo, tikėtina, pedagogui yra svarbesnis tradicinio repertuaro edukacinėje praktikoje naudojimas. Analogiškai, kuo labiau ugdyme pritariama rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimo svarbai, tuo akivaizdesnė tradiciniam repertuarui pritariančios nuostatos raiška. Iš tiesų simptomiška, jog tokioje ugdymo realybėje neapseinama be konservatyvių metodų raiškos. Nustatyta, kad pedagogų pritarimą klasėje apsiriboti tradiciniu repertuaru lėmė naudojamų metodų konservatyvumas ($p = 0,019$). Vadinasi, konservatyviems metodams pritariantis ir juos naudojantis pedagogas, tikėtina, bus mažiau lankstus šiandieninius mokinio poreikius atitinkančio repertuaro atžvilgiu. Šie rezultatai pavaizduoti 6-oje lentelėje. Statistiniam reikšmingumui tarp kintamųjų nustatyti taikytas *Chi kvadrato* kriterijus. Kuo didesnė *chi kvadrato* kriterijaus reikšmė, tuo mažiau tikėtina, jog toks procentų skirtumas atsirado atsitiktinai. Stulpelyje *df* esantis laisvės laipsnių skaičius rodo, iš kelių nepriklausomų atsitiktinių dydžių apskaičiuota statistika. Kuo mažesnis statistinis reikšmingumas (p), tuo mažiau tikėtina, jog toks skirtumas atsirado atsitiktinai.

6 lentelė. Nuostatos į tradicinį repertuarą ir jai įtakos turinčių veiksnių priežastiniai ryšiai.

Chi kvadrato kriterijaus rezultatai ($N = 367$)

Veiksnių pavadinimas	<i>Chi kvadrato</i> kriterijus	df	Statistinis reikšmingumas (p)
Atliekamo repertuaro išbaigtumas, perfekcija	35,805	4	0,000
Profesinių kompetencijų gilinimo svarba	33,432	4	0,000
Rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių formavimo svarba muzikavimo proceso kokybei	43,193	4	0,000
Metodų konservatyvumas	11,840	4	0,019

Reikia pažymėti, kad pritarimui naudoti tradicinį repertuarą turi įtakos demografiniai duomenys. Nustatyta, kad ši nuostata labiau būdinga moterims ($p = 0,000$). Didžiausias – daugiau nei 70 % respondentų pritarimas šiai nuostatai fiksuotas tarp mokytojo metodininko kvalifikaciją turinčių pedagogų ($p = 0,003$). Nėra netikėta, kad tradicinio repertuaro naudojimui pritarianti nuostata ryškiausia tarp fortepijono pedagogų ($p = 0,003$). Jai pritariančių pedagogų – daugiau nei 70 %. Tai reiškia, jog būtent fortepijono dalyko mokymo baruose šiandien labiausiai pasigendama lankstesnio požiūrio į repertuarą. Ko gero, mokant groti fortepijonu, labiausiai paisoma apibrėžtų žanro standartų ir į mokinio repertuarą vangiai įtraukiami džiazas, pop stiliaus muzikos pavyzdžiai. Išanalizavus *Nuostatų į muzikinio ugdymo turinį ir formas* rezultatus, galima pateikti šią analizę apibendrinančias **išvadas**:

1. Nustatyta, kad šiandien pagrindiniu muzikinio ugdymo tikslu kiek daugiau nei trečdalis pedagogų laiko *Domėjimosi muzika skatinimą, o Atliekamo repertuaro išbaigtumą, perfekciją* kaip svarbiausią muzikinio ugdymo tikslą paminėjo tik penktadalis respondentų. Tačiau kiekybiniai šio muzikinio ugdymo aspekto įverčiai leidžia teigti, kad atliekamo repertuaro išbaigtumo, perfekcijos siekis yra būdingas kone kiekvieno pedagogo edukacinei praktikai, tad muzikinio ugdymo erdvėje vertintinas kaip dominuojantis. Nustatyta, kad *Mokinio meninės saviraiškos galimybė* kaip pagrindinis muzikinio ugdymo tikslas pedagogams yra mažiausiai svarbus.

2. Įvertinus pedagogų nuostatų į rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbos muzikavimo proceso kokybei raišką, vienareikšmiškai galima teigti, jog ugdymo erdvėje šiam edukaciniam veiksmui pritariama kone vienbalsiai. Gauti rezultatai interpretuoti dvejopai. Rankų / kūno nustatymas, pagrindinių įgūdžių formavimas kaip tolesnės ugdytinio veiklos pagrindas negali būti ginčijamas profesinio muzikinio ugdymo kontekste, vadinasi, gautas rezultatas šiame kontekste vertintinas kaip pozityvus. Tačiau kalbant apie nesiekiančiųjų muziko profesionalo išsilavinimo ugdymą, pastarasis rezultatas įgauna grėsmingų bruožų: akcentuojant rankų / kūno nustatymo, pagrindinių grojimo įgūdžių svarbą, nuskurdinamas muzikavimo procesas, mažėja dėmesys kitoms su ugdytinio saviraiška susijusioms veikloms pamokoje.

3. Ištyrus pedagogų nuostatą į edukacinėje praktikoje naudojamus metodus nustatyta, jog nūdienos muzikiniame ugdyme daugiau nei pusės visų apklaustų pedagogų darbe vyrauja konservatyvūs metodai. Tai reiškia, jog edukacinėje erdvėje nevengiama rutinos, kartais ir muštro kartojant, imituojant, „šlifuojant“ sudėtingus muzikinio teksto ar interpretacijos elementus. Toks edukacinės praktikos vaizdinys siejasi ir su pedagoginėmis nuostatomis: pedagogai pritaria konservatyvių bruožų turintiems metodams ir

savo darbe juos taiko. Atskleista, jog metodinių naujovių ieškojimas ar naujos pedagoginės strategijos išbandymas pedagogų vertinamas skeptiškai.

4. Pedagogų nuostatų į tradicinius ir alternatyvius muzikinės meninės mokinio veiklos būdus pamokoje raiškos analizė rodo, jog nūdienos edukacinėje erdvėje vyrauja tradiciniai būdai, tam pritaria daugiau kaip pusė apklaustų pedagogų. Tai reiškia, kad ugdytinio veikla pamokoje apsiriboja muzikinio teksto studijavimu bei „techninėmis“ ar interpretacinėmis kūrinio pratybomis. Gauti rezultatai taip pat atskleidė daugelio pedagogų teigiamą nuostatą į alternatyvius muzikinės meninės mokinio veiklos pamokoje būdus. Rezultatai vertintini nevienareikšmiškai: pedagogai neprieštaruoja, kad į mokinio veiklą būtų įtraukta improvizacija, „skaitymas ‘iš lapo’“ ar grojimas „iš klausos“, tačiau patys dirbdami tokios veiklos galimybių mokiniui kol kas nesuteikia.

5. Analizuojant pedagogų nuostatas į tradicinį ir šiuolaikinius mokinio poreikius atitinkančią repertuarą, naudojamą edukaciniame procese, buvo nustatyti ganėtinai prieštaravimai vertintini rezultatai. Išsiaiškinta, kad tradicinio repertuaro naudojimui pritaria absoliuti dauguma pedagogų. Vadinasi, nūdienos ugdyme išlieka ganėtinai griežtos repertuaro parinkimo tradicijos: ugdytiniai interpretuoja polifoninius kūrinius, jiems privalomi stambios formos žanrai, daug dėmesio skiriama virtuozistikumui – į mokinio repertuarą įtraukiami etiudai, virtuozinės pjesės. Tačiau kartu pedagogams nesvetima teigiama nuostata į šiuolaikinius mokinio poreikius atitinkančio repertuaro naudojimą – ji būdinga kone visiems respondentams. Pedagogai šiandien dar vis laiko būtinybę į mokinio repertuarą įtraukti klasikinius žanrus, tačiau lygiai taip pat jiems atrodo svarbu atsižvelgti į dabartinius mokinio poreikius ir papildyti repertuarą mokiniui patrauklios, aktualios muzikos pavyzdžiais, ir tai atskirais atvejais, tikėtina, jau yra daroma.

Įteikta 2013 09 16

LITERATŪRA

- Daugėlienė, J.; Strakšienė, D.; Deveikytė, J. Muzikos mokytojų požiūris į džiaz improvizacijos panaudojimo galimybes pedagoginėje praktikoje. *Kūrybos erdvės*, 2010, Nr. 12. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Čekanavičius, V.; Murauskas, G. *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius: TEV, 2006.
- Gabnytė, G. The Reasons and Premises of Changes Non – Formal Music Training System in Lithuania. Evaluation of Piano Teaching Programmes. *International scientific – practical conference of young scientists and students in Rezekne „Time of challenges and opportunities: problems, solutions and perspectives“*. Rezekne: BSA, RA, LMA, LF, 2011.
- Gabnytė, G.; Strakšienė, D. Ugdymo turinio pokyčiai šiuolaikinėje muzikos / meno mokykloje: mokyklų vadovų požiūrio analizė. *Kūrybos erdvės*, 2012, Nr. 14. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.

- Gribačiauskas, E. *Pedagogų autoritarinių nuostatų turinys ir raiškos ypatumai*. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas, 2003.
- Hennessy, S. Closing the Gap. The Generalist Teacher's Role in Music Education. *European Perspectives on Music Education*. Innsbruck: Helbling, 2012.
- Kriščiūnaitė, A.; Strakšienė, D.; Deveikytė, J. Mokinių pasiekimų vertinimo muzikos mokykloje ypatumai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2011, Nr. 4(33). Šiaulių universiteto leidykla.
- Merkys, G. Empirinė analitinė paradigma ir šiuolaikinis socialinis tyrimas. *Filosofija. Sociologija*, 1999, Nr. 1(20).
- Maisonneuve, J. *Introduction a la psychosociologie*. Paris: Presses universitaires de France, 1973.
- Piličiauskas, A. Jaunojo atlikėjo kūrybiškumo ir savarankiškumo ugdymas: galimybės, būdai, reikšmė. *Muzikos atlikėjo ir pedagogo kūrybinė ir sociokultūrinė veikla: respublikinės mokslinės praktinės konferencijos medžiaga*. Panevėžys, 2005
- Ruškus, J.; Merkys, G. Specialiojo pedagogo profesinės nuostatos struktūra. *Ugdymo psichologija*, 1999, Nr. 2.
- Ruškus, J. *Pedagogo socialinių nuostatų, pedagoginės sąveikos ir mokyklinės socializacijos ryšys*. Daktaro disertacija. Šiaulių universitetas, 2000.
- Strakšienė, D. Mokinių muzikos klausymosi aktyvinimo būdai: mokytojų nuostatos. *Pedagogika*, 2001, Nr. 54.
- Strakšienė, D. *Muzikos kūrinių didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu*. Monografija. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2009.
- Suzuki, Sh. *Man and Talent: Search into the Unknown*. Michigan: Shar products company, 1990.
- Šaparnis, G. *Kokybinių ir kiekybinių metodų derinimas, diagnozuojant mokyklos vadybą nestandartizuotu atviro tipo klausymu*. Daktaro disertacija: Šiaulių universitetas, 2000.
- Šaparnis, G. Psichologinės vadybos problemos mokykloje: santykių sritis – vadovas ir mokytojas. *Pedagogika*, 2002, Nr. 61.
- Винокурова, Е. *Развивающее обучение в классе фортепиано детской музыкальной школы*. Астрахань: Проект "LENOLIUS", 2008.
- Казановская, Е. В. Проблемы педагогов дополнительного образования в области развития общеучебных умений младших школьников. *Актуальные проблемы мировой художественной культуры*. ГрГУ им. Я. Купалы, 2012.

The professional attitudes of music school teachers as a projection of future music education

SUMMARY. The article deals with the professional attitudes of music/art schools teachers (N=367) in the context of changing educational paradigms. The questionnaire survey method was used for the research and data was processed using the SPSS (*Statistical Package for Social Science*) computer program. The findings of the research helped to reveal the prevailing attitudes towards the objectives of music education, performance and perfection of repertoire, hand and body positions, the importance of basic playing skills, applied methods in education practice and traditional and contemporary repertoire corresponding to the needs of today's student. The study has shown that more than one third of respondents consider the main music education objective to be stimulation of an interest in music. The possibility of nurturing a student's artistic expression as the main objective in music education is least important to the educators. Nearly all educators unanimously agree on the importance of hand/body position and basic playing skills to the quality of playing music. It has been established that more than half of all educators apply conservative methods in the teaching process at work. At present, traditional methods prevail in the educational environment and well over half of all the respondents agree on this. Moreover, educators are sceptical about looking for methodological innovations or implementing new pedagogical strategies. Many educators hold a positive attitude towards alternative musical artistic activities in class. The research shows that the vast majority of educators agree on using traditional repertoire, however educators express a positive approach to using repertoire meeting the needs of today's student.

KEYWORDS:
informal musical education, teachers' professional attitudes, content of musical education.

